

12.2.2024

Suoma Sámiid Guovddášsearvi

Lausunto persutuslakivaliokunnalle HE 100/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta

Mikä on SSG?

Suoma Sámiid Guovddášsearvi SSG eli Suomen saamelaisten keskusjärjestö on perustettu 1997. SSG on Suomessa toimivan saamelaisen kansalaisyhteiskunnan kattojärjestö. SSG on myös Saamelaisneuvoston ainoa Suomen puolella toimiva jäsenjärjestö ja on siten yksi koko Saamenmaan tunnustetuista pääjärjestöistä. Yhdistyksen tarkoituksena on yhdistää saamelaisia, turvata ja edistää saamelaisten kulttuurisia, kielellisiä, hallinnollisia, taloudellisia ja koulutuksellisia oikeuksia ja hoitaa keskitetysti yleisiä saamelaiskysymyksiä kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä.

SSG:n jäsenjärjestöt:

Sámi Siida ry
Johtti Sápmelaččat ry
Roavvenjárgga Sámi Searvi Mii ry - Rovaniemen saamelaisyhdistys Mii ry
Suomen saamelaisnuoret (SSN) ry
SámiSoster ry - saamelaisten sosiaali- ja terveysalan järjestö
Suomen porosaamelaiset ry
Kolttasaamelainen kulttuuriyhdistys Saa'm Nue'tt ry

.....

Hyvät valiokunnan jäsenet,

Suoma Sámiid Guovddášsearvi SSG eli Suomen Saamelaisten keskusjärjestö kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

SSG:n jäsenjärjestöissä on yksimielisyys lain uudistamisen tarpeesta ja tarpeen kiireellisyydestä. Saamelaiskäräjälaki tulee viipymättä korjata siten, että saamelaisten itsemäärittämisoikeus toteutuu.

Suomea sitovat kansainväliset sopimukset velvoittavat Suomea korjaamaan Saamelaiskäräjälain puutteet. Tässä keskeistä on saamelaisten oikeus alkuperäiskansana itse määrittellä oma ryhmänsä. Tällä hetkellä itsemäääämis-oikeus ei toteudu ja siltä osin Suomi on saanut lukuisia moitteita kansainvälisiltä ihmisoikeuselimiltä. Jos puutteita ei korjata, ihmisoikeusrikkomus jatkuu ja siitä seuraa Suomelle mainehaittaa kansainvälisen yhteisön piirissä.

Jäsenjärjestöissämme on noussut paljon keskustelua kielikriteerin laajentamisesta. Kielikriteerin laajennus on alunperin ollut osa tahtotilaa saada samanlaiset vaalijärjestelmät kaikkiin valtioihin, joissa on Saamelaiskäräjät, jotta kansamme oikeudellinen tilanne olisi mahdollisimman yhtäläistä valtioiden rajojen ylitse. Tätä tahtotilaa myös vastasi aikoinaan hahmoteltu Pohjoismaiden Saamelaissopimus, joka on sittemmin kadonnut päivänpoliittisesta keskustelusta valtioiden jakkailun takia. Ajat ovat muuttuneet ja olemme nähneet, että kielikriteerin laajentaminen neljänteen polveen ei ole yksiselitteisesti hyvä asia, sillä se vaarantaa saamelaisten itsemäääämis-oikeuden toteutumista. Pelkkä sukujuuri neljännessä polvessa ei takaa suoraa yhteyttä elävään saamelaiskulttuuriin. Osa saamelaisyhdistyksistä lausuu, että kielikriteerin laajentaminen aiheuttaa haasteita näytön osalta ja että tekaistujen valheellisten todistusten käyttäminen tulee olla rangaistavaa. Samalla jäsenjärjestöillemme on kuitenkin ehdottoman tärkeää poistaa ihmisoikeuksiamme rikkova 'lappalaispykälä' laista.

Vastikään julkaistu Saamelaisten totuus- ja sovintokomission erillisraportti herätti keskustelua, ketä nykytila tosiasiaa palvelee. Saamelaisten oikeuksien vahvistamista usein vastustetaan pohjautuen virheellisiin käsityksiin siitä, että meidän oikeutemme olisivat joltakin toiselta pois. Tämä ei pidä paikkaansa. Saamelaisten oikeuksissa ei ole koskaan ollutkaan kyse esimerkiksi yksityisten maiden pakkolunastamisesta tai muusta vastaavanlaisesta retoriikasta, jota kysymyksen ympärillä tahallaan viljellään. Todellinen tasa-arvo tuntuu epäoikeudenmukaiselta ihmisille, jotka nyt pitävät valtaa saamelaisten ylitse, mutta se ei ole syy eikä oikeutus olla parantamatta saamelaisten asemaa. Siksi on vaikea ymmärtää, miksi 9§ halutaan tässä esityksessä heikentää sen nykytasosta, joka ei sellaisenaankaan ole riittävä. SSG katsoo, että heikennykselle ei ole oikeudellisia perusteita ja että 9§ nimenomainen vahvistaminen kertoisi todellisesta halusta parantaa saamelaisten asemaa Suomessa.

Saamelaisyhdistykset arvostelevat sitä, että saamelaiskäräjät ei itse asettaisi ehdotettua muutoksenhakulautakuntaa, ja sitä, että 70 vuotta täyttänyt jäsen tulisi erota jäsenyydestään. Sekä että saamelaisilla tulisi olla viimeinen päätäntävalta vaaliluetteloon otettavista saamelaisista ilman valitus-oikeutta korkeimpaan hallinto-oikeuteen (41 m §). Asian voisi ratkaista niin, että saamelaiskäräjät nimeäisi ja päättäisi jäsenet erilliseen asiantuntijakomiteaan tai vastaavaan elimeen, jonka tehtävänä olisi ratkaista vaaliluetteloa koskevat valitusasiat.

Nykyinen saamelaiskäräjälaki vaatii myös korjausta vaalitavan osalta. Nykyinen vaalitapa on vanhentunut ja on aiheuttaa mm. postin heikon toimivuuden kannalta ongelmia.

Uudistamalla laki vaalitavan osalta parantaa saamelaisten osallistumis aktiivisuutta vaaleissa ja tältä osin vahvistaa saamelaisen demokratian toteutumista.

Saamelaiskäräjien täysistunto on antanut 80% kannatuksen lakiesitykselle ja kansalaisyhteiskunnan eri toimijoiden kannanotot heijastavat laajaa halua edistää lakiuudistusta, sen joistakin ongelmakohdista huolimatta. Tässä lausunnossa toimme esiin asioita, joita ehdotuksessa olisi tarpeen parantaa. On tärkeää varmistaa, että uudistus uudistus vahvistaa saamelaisten itsehallintoa ja turvaa saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumisen.

SSG jäsenjärjestöineen katsoo lain uudistamisen olevan tarpeellista, mutta nykyehdotuksessa on kohtia, jotka vaativat huomiota ja joista eri jäsenjärjestöillä on erilaisia näkemyksiä.

Kiitos.

Suoma Sámiid Guovddášsearvi ry.

Aslak Holmberg, puheenjohtaja
Matti Aikio, hallituksen jäsen